

ÇAĞDAŞ SANATTA ALTERNATİF MALZEME OLARAK TEKSTİL VE ZANAATTEN SANATA DÖNÜŞÜMÜ

TEXTILE AS AN ALTERNATIVE MATERIAL IN CONTEMPORARY ART AND ITS TRANSFORMATION FROM HANDICRAFT TO ART

Dr.Öğr. Üyesi Serpil KAPAR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Resim İş Eğitimi Bölümü,

Çanakkale/TÜRKİYE, E-Mail: serpilkapar@comu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Makale Geçmişi: Geliş:23 Mayıs2018 Kabul: 21 Temmuz 2018</p>	<p>Binlerce yıldır insanların temel ihtiyaçlarını karşılayan tekstil ve ham maddesinden üretilmiş -sanayi ya da insan yapımı- lif materyalleri bugün sanatsal anlamda birçok sanatçıya yaratıcı üretim olanakları sağlamaktadır. Dünyada ortaya çıkan farklı kültürlerin yansımaları ile tekstil, çok geniş bir yelpazede sanatçıların teknik ve yöntem arayışlarına cevap vermektedir. Dokuma, örme ve keçeleştirme doğal ya da yapay liflerin bir araya getirildiği uygulamaları ile tekstil üretim geleneği, küresel kültürleri bir araya getiren bir disiplin olarak varlığını ortaya koymaktadır. Lif (fiber) sanatlarını içeren çalışmalar artık pek çok sanatsal etkinlikte (sergi, bienal, fuar sergileri vb.) ilgiyle izlenmektedir. Tekstil üretim biçimleri “kadın” kimliği ile özdeşleştirilmiş olduğundan, sanat düzeyinde değer görebilmesi çok uzun yıllar uğraş gerektirmiştir. Ancak son yıllarda özellikle Avrupa’da ,tekstil ürünlerini bir araç olarak kullanmaya başlayan sanatçı sayısı artmıştır. Bu makalenin amacı; plastik kaygı taşıyan sanatçının farklı teknikler ve malzemeler ile sanatsal üretim yapabileceğine işaret etmektir.</p>
<p>Anahtar Kelimeler: Kimlik, Lif, Tekstil, Zanaat, Sanat</p>	
<p>DOI: 10.31566/arts.2018242273</p>	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 23 May 2018 Accepted: 21 July 2018</p>	<p>Today, fibrous materials, industrial or handmade, made from textile and its raw material which have met basic human needs for thousands years, provide many artists with creative production opportunities in an artistic sense. Thanks to different cultures' reflections in the world, textile appeal to artists' search for a wide range of techniques and methods. With weaving, knitting, and felting or practices whereby natural and artificial fibers are collectively used, textile production tradition exists as a discipline that draw global cultures together. Works which include fiber arts are being curiously viewed in many artistic activities such as art galleries, biennials, and art fairs. Because textile manufacturing styles are closely associated with “woman”, it has taken a very long time for it to be valued in the artistic milieu. But in recent years, the number of artists who have started to use textile as a tool has increased, especially in Europe. The purpose of this paper is to indicate that artist suffering from “plastic” concern can render artistic production with different techniques and materials.</p>
<p>Keywords: Identification, fiber, textile, handicraft, art</p>	
<p>DOI: 10.31566/arts.2018242273</p>	

1.GİRİŞ

Tekstil uygarlığın başlangıcından beri insan hayatının temel bir parçası olmuştur. Günlük yaşamda her an tekstil ile temas edilmektedir. Kıyafetlerden, evleri süsleyen objelere kadar aynı anda hem kullanışlı hem de estetik olabilecek nesnelere ile çevrili bir dünyada yaşanmaktadır. Tekstilin geçmişteki hikâyesine bakıldığında estetik bir işlevden ziyade faydalı olması daha önemli olarak görülmüştür.

XIX.yy'dan önce, sadece elle üretilen iplik ve kumaş ham maddesi olarak, bitki ve hayvan lifleri kullanılmış ve bunlardan üretim yapabilmek için çok fazla çaba harcanmıştır. Tekstil sanatı, insanlık uygarlığının en eski üretim biçimlerinden biridir. Sanayi devrimi, tekstil için bir dönüm noktası olmuştur. Pamuk ve yünün, saatlerce eğrilmesi ve günlerce tezgâhlarında dokunmasından gelen hikayesine bakıldığında, bugün teknolojinin olanakları ile çok daha hızlı ve büyük ölçekli üretimler yapılabilmektedir. Tekstil artık sadece zenginler için üretilen pahalı ve zor ulaşılabilir bir malzeme olmaktan çıkmış, fiyatları düşmüş, herkesin ulaşabileceği bir materyale dönüşmüştür. Fabrika üretimleri tekstil teknolojisinin dev adımlar atmasına neden olmuş, yöntem ve malzeme açısından olanakların sınırlarını genişletmiştir.

Tekstilin geniş kullanım alanını yanında, duygusal ve sembolik potansiyelinin yüksek olması, lifin dokusundan faydalanılabilecek sayısız yolların keşfedilebilmesini sağlamıştır. Geleneksel tekstil materyaller, yapısı ve uygulama süreçleri bakımından, yaratıcı disiplinler arasında beklenmedik bir çıkış yapmıştır.”Makineleşme ile hızlı gelişen ve değişen dünyada, insanın gerçekliğe dair algıları yıkılmıştır. Toplumsal yapıda meydana gelen dönüşümler, XIX. yy.da yaşanan sanatsal değişimlerin başlıca nedeni olarak görülmektedir. Yaşanan gelişmeyi temsil etmeye çalışan sanatçılar; eserlerinde yeni konulara ek olarak, biçimsel ve teknik arayışlarla güzel duyu'yu aşmayı amaçlamışlar, izleyicinin görme biçimlerini ve algısını değiştirme çabası içine girmişler ve böylece XX.yy.ın sanat ve tasarım dilini yaratmışlardır”(Antmen, 2008: 18). Günümüzde tekstil ya da lif sanatı, kullanım amacı olmayan tekstil bazlı sanat nesnelere tarif etmektedir. Tekstil sanatı, birçok yaklaşım türünü kapsayabilecek geniş bir terimdir. Tekstil" sözcüğü, hem doğal hem de sentetik olan, sanayi dokuması veya elle yapılmış, doğal olarak birbirine bağlanmış, lifleri olan çok çeşitli malzemeleri tarif etmek için kullanılmaktadır. Ayrıca bir deseni oluşturan lifler, doğal veya yapay boyalarla renklendirilmiş olarak da dokunabilmektedir. Tekstil esnek bir malzemedir, lifli doğası dikişle herhangi bir şekle dönüşebilmesine olanak vermektedir. Dokuma en eski tekniklerden biridir. İplikler kumaş oluşturmak üzere tezgâh üzerinde farklı açılardan birbirlerine bağlanmaktadır. Nakış sanatçıların dekoratif tasarımlarını kumaşa dikmek için iğne-iplik kullandıkları başka bir popüler uygulama formudur. Örgü ve tığ işi de tekstil sanatı alanında çalışılan diğer tekniklerdendir. Lif (Fiber) sanatı iki veya üç boyutlu olabildiği gibi kullanılan malzemeler de doğal veya insan yapımı olabilmektedir.

Tekstil üretim teknikleri geçmişte sadece “kadın” a yakıştırılan bir iş olarak tarif edilirken,1960 ve 70'li yıllarda özellikle kadın sanatçıların üretim alanı yeniden tanımlanmış, tekstil, sanat statüsüne yükseltilmiştir. Evde yapılan yarı zamanlı ve gündelik faaliyetler olarak değerlendirilen tekstil üretimleri, XX. yüzyılda yeni bağlamıyla kullanılmaya başlanmış, sanatçılar tarafından uzun mücadeleler sonunda sanat düzeyine taşınabilmiştir. Tekstil sanat üretimlerinde teknik ve yöntem açısından bir araç olarak zanaat uygulamalarının kullanılması ve malzemenin kolay ulaşılabilir olması, çalışmanın maddi değerini belirleme konusunda değerlendirme yapmayı zorlaştırmıştır.

“Bir başka açıdan tekstil mekân ile ilişkiler kurmaktadır. 1960'lardan başlayarak Arazi-Doğa Sanatı, Performans Sanatı ve Yerleştirme Sanatı gibi yeni sanat hareketleri ve bunlara ilişkin çalışmalar üzerinden sorgulanmaktadır. İç mekânlarda ise tekstil, işlevsel rolünün yanında insan yaşamına keyif ve değer katma rolüyle estetik işlev yüklü en

önemli malzeme olarak kabul edilmektedir”(Tok Dereci,2014: 55). Doğal veya sentetik lif malzemeleri günümüz çağdaş sanatçıların gözde materyalleri haline gelmeye başlamıştır. Tekstil ile çalışan ya da geleneksel iplik işleme tekniklerini kullanan tüm çağdaş sanatsal ifade biçimleri, tekstil sanatının en önemli uygulama biçimlerindedir. Yaklaşık yarım asra damgasını vuran “Lozan Bienali tekstil sanatının estetik ve mimari açıdan da önemli olduğunun altını çizmiştir. Lozan'daki ilk Uluslararası Tekstil Bienali, 1962'de Avrupa'nın en önemli kültürel etkinliği olarak kabul edilmiştir”(Uğurlu,1997: 121).

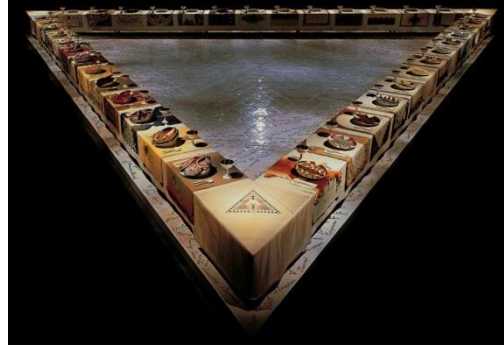
2.KİMLİK BAĞLAMINDA TEKSTİL VE SANATA DÖNÜŞÜMÜ

Tekstilin (lif) sanat olarak yeniden üretilmesi 1960 ve 70'li yıllarda feminist hareketle başlamıştır. “Feministler için lif zanaati, alternatif sanat yapma tarihinin inşasında rol oynamıştır. Kadın geleneksel sanatçı ile çağdaş feminist sanatçı arasındaki ortak marjinallik, sanat dünyasında tanınma arayışının paradoksal amacını yerine getirirken aynı zamanda eleştirel bakış açısını desteklemiştir. Bu bağlamda, kadınlara özgü zanaatsal miras yeniden biçimlendirilmiştir”(Auther, 2008: 31).

Bu alan geleneksel olarak “kadın işi” olduğu üzerinden düşük bir statüye indirgenmeye çalışılsa da sanatsal uygulamalar ile tekstil, sanatsal bir disiplin olarak yeniden harekete geçmiştir. Judy Chicago, Amerika'da ilk feminist sanat programını kurmuş, tekstil ve lif(fiber) sanatlarıyla çalışan birçok sanatçıyla işbirliği yapmıştır.”Yetmişlerin feminizmi başta kadın rollerinin toplumsal tanımlarıyla ilgilenmiştir. Sanatçının yaratıcı rolüne ve bedenle otoriteye dair genel sorgulamaları, özellikle enstalasyon ve performanslar ile sonraki yirmi yıl boyunca cinsiyetin toplumsal sorunları konusunda tartışmalar için bir paratoner olacak “Akşam Yemeği Daveti” (The Dinner Party) üzerinden tartışmaya açılacaktır”(Fineberg, 2014: 373). Chicago ve yüzlerce gönüllü asistanın katılımıyla 1974-79 yılları arasında gerçekleştirilen ” The Dinner Party”adlı enstalasyon, nakış işlenmiş kumaşları da içeren ilk fiber sanat eserlerinden biri olmuş, batı medeniyetinde kadınların sembolik tarihi olarak işlev görmüştür (Resim 1). Kadın yaşamlarını yansıtmaya, kadın rollerini sanatçı olarak adlandırmaya ve çağdaş sanatın üretildiği ve alındığı koşulları değiştirmeye çabalayan bir hareketle Chicago, işlerinde iğne işi ve nakış gibi sanatsal hiyerarşinin en düşük basamaklarına kadar inen "kadın" zanaatlarını kullanmıştır. Kadınların başarılarını ve eşsiz deneyimlerini kutlayan işler yaratan Chicago, kadınları tarihi rekorlara sokmayı ve daha genel olarak görsel sanatlardaki temsillerini geliştirmeyi amaçlayan zengin bir çalışma yapmıştır. Judy Chicago'nun “The Dinner Party ” gibi eserleri, el sanatları tabanlı sanat formlarının önemini doğrulamaya ve “yüksek” sanat muadillerinden ayıran sınırları yıkmaya yardımcı olmuştur.

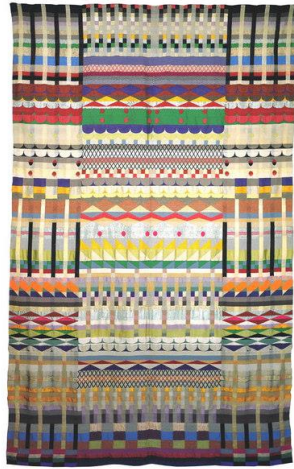
Tarih boyunca yemekler hazırlayan ve masayı hazırlayan kadın bakış açısından hareketle hazırlanmış 1979 tarihli Yemek Daveti adlı, ilk epik Feminist Sanat ürünü olarak kabul edilen enstalasyon, batı kültürünün 39 ünlü kadına yer vermiştir (Virginia Woolf, Bizans İmparatoriçesi Theodora gibi). Sofradaki her tabak el boyaması Çin porselenidir ve tüm peçeteler ile runner'lar nakışlıdır. Her tabakta vajinayı çağrıştıran biçimler vardır. Masanın durduğu zemin üçgen seramiklerle kaplıdır ve her birinin üzerinde tarihte iz bırakmış 999 kadının adı vardır. Eserin yapımı çok sayıda kadın sanatçının katılımıyla 1974-1979 yıllarında devam etmiştir ve çıktığı dünya turnesinde 15 milyon kişi tarafından izlenmiştir. 2007 yılından bu yana New York'ta Brooklyn Feminist Sanat Müzesi'nde sergilenmektedir (Selvi, 2017: 2222) (Resim 1).

Resim 1:Judy Chicago, “The Dinner Party”, 1974 Karışık teknik, 17.6x12.8x0.9 m.
the Brooklyn Museum, New York.

“XX.yüzyılın ikinci yarısından itibaren tekstil, zengin el sanatları geleneği ile çağdaş sanat yaklaşımları ve teknolojinin de olanaklarından etkilenen bir plastik sanat dalı olarak kabul görmeye başlamıştır”(Tok Dereci, 2014: 54).Kumaş ve liflerinin sanata dönüşmesini daha iyi anlamak için, sanatta yeni eğilimlerin bir sonucu olarak, XX. yy.da bazı önemli eylemleri vurgulamak doğru olacaktır. Bu dönem, sanatın tanımı, anlamı ve amacının değiştiği bir dönem olmuştur. Bu yeni vizyona yönelik ilk değişim, tüm sanat dünyasını etkileyen Avant-garde hareketi sırasında gerçekleşmiştir. 1925 yılında, güçlü bir üslup etkisine sahip birkaç duvar halısı (Art Deco, Art Nouveau, DeStijl). Paris'teki Salon d'Automne'de (Uluslararası Dekoratif Sanatlar sergisinde) sergilenmiştir. Modern tekstil tasarımı süreci, sanatla teknolojiyi birlikte ele alan Bauhaus dokumacıları tarafından başlatılmıştır. Akbostancı,2012: 9). Bauhaus belirleyici bir rol oynamış ve öncelikle sanatsal teoriler ve ikinci olarak bir eğitim sistemi ile başlayan, büyük bir etkiyi temsil etmiştir. Anni Albers ve GuntaStölzl, Bauhaus Okulu'nda tekstil departmanının kurucusu olmuşlardır. Tekstilin kadına dair geleneksel bir eylem olduğu fikrine karşı duran bu harekete katkı sağlayan Gunta Stölz, Bauhaus'ta geleneksel tekstil teknikleriyle öğretilen sanat pratiklerini kendi teknikleri ile birleştirmiş, tekstil alanında büyük bir değişim yaratmış ve okuldaki ilk kadın usta olmuştur (Resim 2).

Resim 2: Gunta Stölz,“5 Chöre”,Duvar Panosu,pamuk, yün, ipek dokuma, 229x143cm.1928,
Lübeck Kültür ve Sanat Tarihi Müzesi.

Bauhaus Okulu'nun dokuma atölyesinin geliştirilmesinde temel rol oynayan Alman sanatçı Anni Albers, dokumaları yaratan ve resimsel tekstili sanatını tanımlayan bir diğer önemli isimdir ve dokuma eserleri ile resim ve heykel arasındaki sınırı kaldırmıştır (Resim 3).

Resim 3:Anni Albers,54.6x74.9 cm., Wadsworth Atheneum Sanat Müzesi, 1957.

Sheila Hicks, büyük ölçekli fiber (lif) enstalasyonları ile (Resim 4), Olga de Amaral da gümüş yaprak kaplı soyut dokumaları ile tekstil ve lifi yeni bağlamlarını ile tekrar ele almış, malzemenin sosyal ve kavramsal etkilerini keşfetmeye başlamışlardır (Resim 5).Böylelikle tekstil ve lif sanatçıların yolu açılmıştır.

Resim 4: Sheila Hicks, "May I Have This Dance?", 2002-2003.

Resim 5:Olga de Amaral, "Sol Rojo Doble"2013.

Avangarde Sanat, biçimciliğe karşı mücadele etmeye, çağdaş sanat akımlarını etkilemeye ve tekstil sanatını dönüştürmeye katkıda bulunmuştur. Lif sanatı önce Amerika ve Avrupa'da ortaya çıkmış ve sonra kavramsal sanatla aynı alanlara yayılmıştır. 50'li yıllarda

Lenore Tawney, Sheila Hicks, Magdalena Abakanowicz, Louise Bourgeois ve diğer sanatçılar ile birlikte zanaat ve sanat arasındaki boşluk kapanmaya başlamıştır.

Jean Lurcat ve Pierre Pauli'nin 1962'deki başlattığı Lozan'daki Uluslararası Tekstil Bienali, sanatsal duruşların yüzleştiği bir alan haline gelmiş ve daha sonra da tekstil sanatı kavramını sürekli genişletmiştir. Lozan'daki ilk sergide yer alan Polonyalı tekstil sanatçı işleri büyük alkış toplamıştır. Polonyalı sanatçıların çalışmaları diğer sanatçıları ve sanat eleştirmenlerini hayrete düşürmüştür. Polonya tekstil sanatı, birçok prestijli dünya etkinliğinde, sayısız ödüllerle kendini kanıtlanmıştır. Lozan'daki Bienal den sonra, dünyadaki en büyük ve en eski uluslararası sergi arenasını, dünya lif sanatındaki eğilimlerin izlenebildiği Polonya Lodz'deki 4. Uluslararası Tekstil Trienali'dir.

“2014 Wolfsburg” ile Avrupa’da tekstil sanatı, büyük ölçekli çeşitli sergilerle zirveye ulaşmıştır, ki sergilerin amacı tekstilin sadece kadın işi olduğuna dair ön yargıyı parçalamaya yönelik olmuştur. Wolfsburg Sanat Müzesi'nde 10 Aralık 2014'de açılan “ Klimt'ten Günümüze Modern Sanatta Materyal ve Kavram Olarak Kumaş” adlı tekstil sergisinde de sergide aralarında Gustav Klimt ve Van Gogh'un da bulunduğu yaklaşık 80 sanatçının 200 eseri yer almıştır. Sergi izleyicilere, tekstilin çağdaş sanattaki rolünü anlatmaya yönelik olarak açılmıştır.

2.1. Tekstil Sanatında Üçüncü Boyut

“1960'lardan itibaren kadın sanatçıların heykel sanatında yeni bir malzeme/yöntem dağarcığı arayışı içinde olduğunu söylemek mümkündür. Bu yıllarda doğal liflerle çalışarak dokuma heykeller gerçekleştirilmiştir”(Antmen, 2008: 244). Mekânı organize eden heykellere yakın sanat nesnelere için bir yol açılmış, yumuşak tekstil heykeller olarak adlandırılan çalışmalar üretilmiştir. Dünyanın değişen çehresine paralel oluşan sürekli eylem hali, kaçınılmaz olarak yeni deneyim ve bağlamları da beraberinde getirmiştir. İnsan ve çevre arasındaki ayrılmaz bağlantıya odaklanan, yaratıcı-kültürel gelenek ilişkisi, kendi özel formlarını yaratmaya başlamıştır.

1960'da Pierre Pauli, Varşova'daki küçük atölyesinde dokuma yapan, gelişimini olağanüstü bulduğu sanatçı Magdalena Abakanowicz'i keşfetmiş, Lozan Bienali'ne davet etmiştir. Magdalena Abakanowicz tarafından 1969 yılında Lozan'daki 4. Bienal'de sergilenen “Abakanlar” sanat çevresinde geniş yankı bulmuştur (Resim 6).

Resim 6: Magdalena Abakanowicz, “Yellow Abakans”, 300 x 300 x 350 cm, heykel ve yerleştirme ile fitili dokuma, 1967.

Polonyalı Sanatçı Madalena Abakanowicz sergisinde, modern dünyada yaşayan insan profilini ele almıştır. 1960'ların fiber (lif) bazlı heykel enstalasyonlarının öncüsü olmuş sanatçının, ilk eserleri “Abakans” adını verdiği anıtsal tekstil heykelleridir. Abakanowicz, yaşam deneyimleri içeren fakat net bir söylemde bulunmayan çalışmaları ile izleyiciyi yoruma teşvik etmektedir. Sanatçı kendine özgü üslubu ile çalışmalarında organik materyaller kullanmıştır. Magdalena Abakanowicz tarafından yapılan tekstil eserlerinden oluşan retrospektifinin bir bölümü, 30 Kasım - 1 Nisan 2018 tarihleri arasında Polonya'nın Łodz kentindeki Tekstil Müzesi'nde gerçekleştirilmiştir.

Çağdaş tekstil sanatının öncü sanatçılarından bir diğer önemli isim de New York'taki Lenore Tawney'dir. Abakanowicz gibi eğitimini heykel atölyelerinde tamamlamıştır. Aldıkları bu eğitim, onların bilgi birikimini ve deneyimlerini arttırmış, üç boyutlu mekân algısı ile tekstil sanat üretimlerine yansımaya katkı sağlamıştır. İki kadın sanatçı, çağdaş tekstil sanatının başlangıcında önemli bir rol oynamış, yaratıcı yeteneklerini zanaatın ötesine taşıdıkları sanatsal üretimler gerçekleştirmişlerdir.

Lenore Tawney heykel olarak atfettiği çalışmalarının “1972 ye gelindiğinde kumaşın lif sanatı olarak sanatsal bir forma dönüşmesi açısından radikal ve yeni fikirlere açık yaklaşan sanatçılar tarafından heykel kategorisinde genişlemesini sağlamıştır (Resim 7).”Tawney'in erken dönem açık çözgü örgülerini kullanması dokumacılar arasında tartışmalara neden olmuştur. Kimse o zamana kadar bu tür bir dokuma yapmamıştır ve bu kurallara aykırıdır”(Auther, 2008: 17).Lenore Tawney uzun zamandan beri hem Doğu'dan hem de Batı'dan gelen mistik dini felsefelere çekilmiş ve tüm çalışmalarını derinden hissedilen manevi bir içerikle bütünleştirmiştir. Dokumaları ve diğer sanat biçimleri sayesinde, bir cemaat ve tefekkür tutumunu teşvik etmek istemiştir.

Resim 7: Lenore Tawney,” Fountain”, Keten ve metal,105 x 17 x 2 m. Sanat ve Tasarım Müzesi, NY, 1966.

Eva Hesse'nin kauçuk, yarı saydam cam elyafı ve lateks gibi alışılmamış malzemeler kullanması onu 1960'ların en özgün ve etkili heykeltıraşlarından biri haline getirmiştir. Soyut olmasına rağmen, heykelleri bedene referans vermiş ve görünüşte birbiriyle çelişen kadın-erkek, yumuşak-sert, özgür-sınırlı çağrışımları ifade etmiştir. Post-Minimalizm'in bir parçası olarak düşünülen Hesse'nin heykelleri, Minimalizm'in egemen olduğu on yıl içinde

heykeltıraşların olanaklarını genişletmeye yardımcı olan psikolojik bir yoğunluğa sahip olmuştur(Resim 8).“Hesse aslında materyallerinin görünmez doğalarıyla bağlantı kurmanın peşinde olmuştur”(Fineberg,2014: 299).

Resim 8: Eva Hesse, "No Title", Tel örgü ,lateks kumaş, ve tel üzerine cam elyaf
2.31x3.75x1.08 m,1970.

Pek çok tekstil sanatçısı geleneksel teknikleri kendi çalışmaları için bir başlangıç noktası olarak kullanmış olmasına karşın, etkili, minimalist sanat üretimleri yaratabilmek adına yerleşik uygulamaları yıkmaya yönelik çalışmalar gerçekleştiren Louise Bourgeois, geçmişte yaşadığı tutku ve gerilimlerini yansıtmak için ipler ve kumaşları kullandığı eserler yaratmıştır. Bourgeois'in çalışmaları da Judy Chicago gibi, feminist esinli olmuştur. Tekstil heykel ve enstalasyonları ile Bourgeois feminist hareketi desteklemiştir.1960'larda hem erkek hem de kadın cinsiyetini konu almış işleri ile hafızanın yeniden inşasına odaklanmıştır. Günümüz sanatına disiplinler arası sanat yaklaşımlarıyla öncülük etmiş hem de uzun ömrüne sığdırdığı üretimlerini 2010 yılına kadar (son yıllarda asistanı yardımıyla) devam ettirmiştir. Sanatçı 2002-2008 yılları arasında tekstil heykel ve yerleştirme çalışmaları gerçekleştirmiştir. Kendi kıyafetlerinden ve ev eşyalarından dönüştürdüğü kumaşları çalışmalarında kullanmıştır (Resim 9). Bazı kumaş parçaları, elli yılı aşkın bir süredir saklanan, bir günlük gibi anlamlar yüklenmiş hatıraları bünyesinde barındıran giyisilerdir ve sanatsal objelere dönüştürülmüştür.

Resim 9: Louise Bourgeois, "Untitled", goblen ve alüminyum, 43.1 × 30.4 × 30.4 cm, New York, 2002.

3. LİF SANATINDA ÇAĞDAŞ EĞİLİMLER

Lif materyalleri ile çalışan sanatçılar malzemenin sonsuz dönüşümlerini kullanarak, geleneksel materyalleri güncel sanat tekniklerine uyarlamışlardır. 1980'lerden beri tekstil sanatları, sanat içeren birçok yeni form ve dili geliştirmektedir. Postmodernist yaklaşımdan da etkilenen tekstil ve lif çalışmaları bugün gittikçe daha kavramsal hal almaya başlamıştır. Nakış, dokuma, kapitone, tığ işi ve daha birçok teknik ve yöntemle toplumsal cinsiyet üzerinden feminist bir hareketle başlamış olan tekstil sanatı, zanaate yönelik kadın çalışmaları, kimlik ve sosyal politik meselelere karşı yeni bir odaklanmayı da beraberinde getirmiştir. Tüm fiber sanatçıların feminist olduğu söylenememektedir, hatta bir kesim sanatçı üretimlerini, politik ve toplumsal çağrışımlardan bağımsız temeller üzerinden üretmektedir. Bu sanatçılar sadece lif (fiber) malzemeleri sanki bir resim ve heykel malzemesi gibi kullanmaktadırlar. Günümüzde lif, tekstil materyalleri sadece kadın sanatçılar tarafından kullanılmamaktadır. Günümüzde tekstil malzemesi cinsiyetçi kimliğinden tamamiyle özgürleşmiş, malzemenin olanakları -cinsiyet ayrımı yapılmaksızın- kullanılabilir olmuştur.

“Lif sanatını çevreleyen sanatsal fenomenlere bakıldığında, modernizmden postmodernizme kadar geçen belirli dönemlerin evrimini kapsayan uygulamalar gözlemlenmekte, tekstil sanatının disiplinlerarası arayışlara verdiği yanıtlarla karşılaşılmaktadır”(Orban, 2014: 261). 90'lı yıllarda başlayan lif (Elyaf) sanatının temel özellikleri, her türlü malzemenin kullanabilmesi, konvansiyonel ve alışılmamış olan arasındaki sınırların kırılması, lif-in kavramsal boyutu ele alabilmesi, malzemeleri, teknikler ile formları ve sanatsal yorumlama arasında canlı bir diyalog yaratmasıdır. Böylece, miras kalan kültürün çeşitliliği ile güncel teknolojideki yeni eğilimler arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Malzemenin fiziksel özellikleri benzersiz bir dilin gelişmesine yol açabilmekte, mekan ve insan ile ilgili yeni bir vizyon ortaya çıkarmaktadır. Malzemeyi keşfeden sanatçı, kendi dilini keşfetmenin yolunu bulmuştur. Sanatçı araştırmakta, test etmekte, seçmekte, malzemenin nitelik ve özelliklerini temsili arketipleri ile ilişkilendirmektedir.

“Tekstil, lif ya da lif haline getirilebilen her türlü malzemedan çeşitli yöntemlerle meydana getirilen, şekillendirilebilen yapılarıdır. Tekstillerin üretim anında üç boyutlu ya da rölyefli yapılar halinde üretimlerinin yanında, üretilmiş düz tabakaların da çeşitli tekniklerle plastik yapılara kolayca dönüştürülebilir oluşları yapısal açıdan ve ifade bakımından zengin olanaklar içermektedir. Bu nedenle tekstiller, biçim arayışında günümüzde plastik sanatlarda/sanat ve tasarım alanlarında yaygın olarak kullanılmaktadır”(Akboşancı, 1999: 8-18).

Kumaş ve dokumanın sayısız görsel olanakları ve zengin tarihinden faydalanarak ortaya çıkarılan çağdaş tekstil işlerde, kumaş ve ipliğin yorumlanmasındaki çeşitlik ve özgünlük şaşırtıcı yaratımlar sergilemektedir. Günümüzde çağdaş sanat uygulamalarına, sayısız olanak sunan tekstil ve elyaf tekniklerini kullanan sanatçılardan Portekizli sanatçı Joana Vasconcelos, sıklıkla kadın kimliği, milliyet ve aile kavramlarını kapsayan, içine örgü ve tığ işi el sanatlarını dahil ettiği çalışmalar gerçekleştirmektedir (Resim 10).

Resim 10: Joana Vasconcelos, "Valkyrie Trousseau," ,Versailles Sarayı, 2012.

Joana Vasconcelos'un yaratıcı sürecinin doğası, önceden var olan nesnelerin ve gündelik gerçekliklerin tahsis edilmesine, ayrıştırılmasına ve yıkılmasına dayanmaktadır. Kamusal alandaki alana özgü müdahaleler, Vasconcelos'un çalışmalarında özel bir önem taşır. Renk ustalığının yanı sıra performanslara ve video veya fotografik kayıtlara başvuran sanatçı, tekstil heykel ve enstalasyonlar gerçekleştirmektedir (Resim 10).

Tekstil sanatçılarının uluslararası sergi ve bienallere katılımının olması, çağdaş, kavramsal, estetik eğilimleri ile tekstil sanatçıları, sanatsal kompozisyon çözümlenmeleri ve teknik konusundaki hâkimiyetleri ile tematik uğraşılardan bir sentezini temsil etmişlerdir. Son yıllarda fiber (lif) sanatlar anlamında zanaat ve sanat arasındaki etkileşim dalgası, sanatçıların lif malzemelerinin sonsuz dönüşüm olanaklarını değerlendirdiklerini ve güncel sanat teknikleri ile geleneksel teknikleri bir araya getirdiklerini göstermektedir.

Nick Cave, görsel bir sanatçı olarak, giyilebilir heykeli görkemli sanatsal nesnelere dönüştürmektedir. Vücudu tamamen gizleyen "Soundsuits", ırk, cinsiyet ve sınıfı gizleyen ve izleyicinin kullanıcının kimliğine karşı önyargısız bir şekilde bakmasını sağlayan, yabancı bir ikinci beden olarak hizmet etmektedir. Cave heykellerini aynı zamanda bir dans kostümüne dönüştürmektedir (Resim 11). Sanatçı, heykel, enstalasyon, performans ve video gibi çok çeşitli disiplinlerle çalışmaktadır. Cave'in geri dönüştürülmüş atık malzemeler ile özenle işlediği çalışmaları hem heykel olarak hem de beden tarafından giyilebilir olduğundan, aktif sanatsal formlar olarak, kültürel kimliğin küreselleşmesine yanıt vermektedir. Sanatçının kendi bedenini model olarak hazırladığı ve giyeni tamamen örtüp gizleyecek şekilde tasarladığı bu giyilebilir heykeller, karnaval kostümlerini, Afrikalıların tören giysilerini çağrıştıran canlı renkleriyle psikedelik bir görünüme sahip olup şamanik bir hava taşımaktadır"(Wilson,2015: 90).

Resim 11. Nick Cave: “Soundsuit”, mixed media,86 x 48 x 39 cm.,2011.

4.SONUÇ

Çağdaş sanat kendini sürekli olarak insan yaşam koşullarının hızına kendini uyarlamaktadır. Toplum geliştikçe, maddi ve manevi estetik ihtiyaçlar da doğru orantılı olarak değişmekte ve gelişmektedir. Tekstil Sanatı bugün bir mekan sanatı olarak duvar ve yerleştirme alanlarında kullanılmaktadır. Hem eski hem de çağdaş tekstil işler, dünyanın dört bir yanından gelen kültürel alt yapısıyla koleksiyoncular tarafından giderek daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Etnik ve estetik olan bu alan erişilebilir bir çıkış noktasından hareketle çağdaş tekstil sanatı, geleneksel olanı da kucaklaşmasıyla geniş ve kalıcı bir tanım elde etmiştir. İnovasyona odaklanmış tekstil ile yeni ve sıklıkla şaşırtıcı işler ortaya koyan sanatçılar, uluslararası sergilerde çoğunluğu oluşturmaya başlamışlardır.

Geleneksel yöntemleri, yaratıcılık kaynağı haline getiren sanatçılarda, zanaatten sanatsal eyleme geçerken meydana gelen dönüşümler net olarak gözlemlenmiş, kültürel miras ve kültürlerarası diyaloglar çağdaş işlerin alt yapısını hazırlamışlardır. Sanatsal kültür, gelenek ve inovasyonun bulunduğu eşsiz bir deneyim olarak, insan ve lif arasındaki bağlantıyı paylaşmaktadır. İnsan yaratıcılığının kolektif ruhu bu anlamda toplumun itici gücü olduğunu kanıtlamıştır. Çağdaş sanatçılar için, gelenek sürekli olarak keşfedilmeyi hak eden bir referans noktasını temsil ederken, inovasyon da yaratıcılıktan faydalanmanın bir yolu olarak ortaya çıkmıştır.

Çağdaş sanat uygulamalarında neredeyse sonsuz olanaklar sağlayan tekstil, sanatçılar için heyecan verici işler ortaya çıkarmalarına olanak sağlamıştır. Çoğunlukla kadın sanatçılar tarafından gerçekleştirildiği düşünülen sanat uygulamaları, bugün cinsiyete bağlı tanımlamasından bağımsızlaşmıştır. Bu anlamda günümüzde tekstil (lif) sanatları, yüksek sanat ve el sanatları arasındaki uçurumu kapatmıştır. Bu makale ile sanat ve zanaat arasındaki bu alanın, yeni bir sanat alanı yaratmak üzere nasıl etkin hale getirildiği ve tekstilin tarih boyunca devrimci bir araç olarak nasıl kullanıldığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKBOSTANCI, İdil, 1999, *Plastik Sanatlarda Tekstilin Yeri*, İstanbul:Marmara.
- ANTMEN, Ahu, 2008, *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- AUTHER, Elissa, 2008, *Fiber Art and the Hierarchy of art and Craft*, The Journal of Modern Craft, Volume I March, pp.13-34.
- FINEBERG, Jonathan, 2014, *1940'dan Günümüze Sanat*, Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir.373-299.
- ORBAN, Anna-Maria, 2013, *Amprunte culturale än arta fibrelor*,Editura Muzeului National Literaturii, Romania.
- SELVİ, Yeliz, 2017, *Sanatın "Öteki" ne Açılması ya da Kamusal Alanda Sanat*, İdil, Sayı:6, 2222.
- TOK DERECİ, Vildan, 2014, *"Doku'nuşlar" Tekstil Sergisi Üzerinden Tekstil Sanatında Mekan, Malzeme, Biçim İlişkisi*, Yedi:Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi, Sayı:12, 53-63.
- UĞURLU, Aydın, 1997, *"Sanatsal Dokumalar"*, Art Decor Dergisi, Sayı:56, 120-125.
- WILSON, Michael, 2015, *Çağdaş Sanat Nasıl Okunur*, Hayalperest Yayınları, İstanbul.

GÖRSEL KAYNAKÇA

- Resim 1:Chicago, Judy." The Dinner Party" (<https://curiator.com/art/judy-chicago/the-dinner-party>). Erişim Tarihi:10.05.2018.
- Resim 2:Stölz,Gunta."5Chöre".(<https://www.guntastolz.org/Works/Bauhaus-Dessau-1925-1931/Wall-Hangings/>). Erişim Tarihi:15.05.2018.
- Resim 3:Albers,Anni.(<http://www.ideelart.com/module/csblog/post/273-1-anni-albers.html>). Erişim Tarihi:15.05.2018.
- Resim 4:Hicks, Scheila." May I Have This Dance?".(<http://www.space matters.com/tags/art/page/16/>). Erişim Tarihi:15.05.2018.
- Resim 5:Amaral de,Olga." Sol Rojo Doble".(<https://news.artnet.com/market/olga-de-amaral-market-analysis-309406>). Erişim Tarihi:15.05.2018.
- Resim 6:Abakanowicz, Magdalena."Yellow Abakan". (<https://theartstack.com/artworks/yellow-abakan>). Erişim Tarihi:15.05.2018.
- Resim 7:Tawney, Lenore." Fountain".(<http://lenoretawney.org/work/orinoco/>). Erişim Tarihi:15.05.2018.
- Resim 8:Hesse, Eva."No Title". (<http://kathrynclark.blogspot.com.tr/2010/11/inspiration-sol-lewitt-letter-to-eva.html>).Erişim Tarihi:15.05.2018.
- Resim 9: Bourgeois,Louise."Untitled". (<http://jjceramics.blogspot.com.tr/2006/10/louise-bourgeois-fabric-sculpture.html>).Erişim Tarihi:09.05.2018.

Resim 10:Vasconcelos, Joana.” Valkyrie Trousseau”.

(<http://www.blouinartinfo.com/news/story/809897/despite-critics-and-a-suppressed-tampon-chandelier-joana> vasconcelos).Erişim Tarihi:09.05.2018.

Resim 11:Cave,Nick.” Soundsuit”.(<http://www.jackshainman.com/artist-image1100.html>). Erişim Tarihi:15.05.2018.

